



Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції у 2014 р. (за даними судової статистики)*

Рік, що минув, має всі підстави увійти в історію як рік становлення в Україні громадянського суспільства. Найрезонанснішими у 2014 р. стали трагічні для України події — анексія Криму, втрата територій і людей, воєнні дії на сході країни й поглиблення кризи в суспільстві.

У зв'язку з існуванням реальної та масштабної загрози українській державності Указом Президента України від 2 березня 2014 р. № 189/2014 уведено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 березня 2014 р. «Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України». Також Указом Президента України від 13 квітня 2014 р. № 405/2014 уведено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 р. «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України». Так, для подолання терористичної загрози на території Донецької та Луганської областей проводиться антитерористична операція (далі — АТО).

20 серпня 2014 р. набрав чинності Закон «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» від 12 серпня 2014 р. № 1632-VII, в якому визначено заходи правового реагування в районі проведення АТО і який спрямовано на забезпечення доступу громадян та юридичних осіб до суду, належних і безпечних умов для роботи, своєчасного розгляду судами справ. Цим Законом закріплено, зокрема, особливості визначення територіальної підсудності цивільних, господарських, адміністративних справ, кримінальних проваджень та справ про адміністративні правопорушення в районі проведення АТО, підслідність кримінальних правопорушень, вчинених у районі проведення АТО.

На виконання зазначеного Закону та у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя деякими судами в районі проведення АТО відповідними указами Президента України, розпорядженнями голів вищих спеціалізованих судів змінено територіальну підсудність судових справ, підсудних судам, розташованим у районі проведення АТО.

1. Загальні показники стану здійснення судочинства

Згідно з даними Державної судової адміністрації України (далі — ДСА) протягом 2014 р.¹ спостерігалось зменшення обсягу надходження справ і матеріалів на розгляд до судів. Таке зменшення відбулося внаслідок припинення здійснення правосуддя деякими судами Донецької та Луганської областей, а також судами, розташованими на території АР Крим.

Так, у 2014 р. місцеві суди по першій інстанції розглянули (із урахуванням повернутих, витребуваних) 3 млн 273,3 тис. [3 млн 973,2 тис.]² справ, кримінальних проваджень, заяв, позовних заяв, скарг, подань, клопотань (далі — справ та матеріалів) різних категорій, що на 17,6 % менше порівняно з 2013 р., проте їх питома вага від кількості тих, які перебували на розгляді зазначених судів, залишилася на рівні попереднього року і становила 91 % [91 %].

У тому числі місцеві суди по першій інстанції розглянули: адміністративних — 315,7 тис.

*Опрацьовано статистичні дані Державної судової адміністрації України та вищих спеціалізованих судів.

¹Статистичних даних щодо розгляду справ та матеріалів судами АР Крим, м. Севастополя, 33 судами Донецької та 2 судами Луганської областей немає.

²Тут і далі у квадратних дужках зазначено відповідні дані за 2013 р.

[385,8 тис.] справ та матеріалів, що на 18,2 % менше, ніж у 2013 р.; цивільних — 1,3 млн [1,7 млн], що на 21,9 % менше; господарських — 145,8 тис. [144,9 тис.] (без урахування окремих ухвал), що на 0,6 % більше; про адміністративні правопорушення — 743,3 тис. [1 млн], що на 25,7 % менше; кримінальних — 772,6 тис. [783,2 тис.], що на 1,4 % менше, у тому числі за Кримінальним процесуальним кодексом України, який набув чинності 20 листопада 2012 р. (далі — КПК), — 763,4 тис. [736,1 тис.].

У 2014 р. апеляційні суди за апеляціями та апеляційними скаргами розглянули 611,3 тис. [1 млн 444 тис.] справ та матеріалів усіх категорій (цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних та про адміністративні правопорушення), що порівняно з 2013 р. на 57,7 % менше.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі — ВССУ) протягом 2014 р. закінчив провадження (із урахуванням повернутих, переданих та розглянутих по суті) у 88,1 тис. [101,3 тис.] касаційних скарг, справ, заяв, клопотань, що на 13 % менше.

Вищий адміністративний суд України (далі — ВАСУ) закінчив провадження у 87,7 тис. [90,1 тис.] справ та матеріалів по першій інстанції, в апеляційному та касаційному порядку, що на 2,7 % менше, ніж у 2013 р.

Вищий господарський суд України (далі — ВГСУ) закінчив провадження у 18,8 тис. [21,2 тис.] касаційних скарг, подань, що на 11,4 % менше, із яких 17,5 тис. — за касаційними скаргами, що також на 11,7 % менше.

Згідно з положеннями Закону від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (далі — Закон № 2453-VI) питання про допуск справ до провадження у Верховному Суді України вирішували вищі спеціалізовані суди. Так, протягом 2014 р. до вищих спеціалізованих судів надійшло 11,1 тис. [10,6 тис.] заяв про перегляд судових рішень Верховним Судом України, що на 4,7 % більше; за 7,8 тис. [7,6 тис.] заяв у допуску справи до провадження відмовлено. Вищі спеціалізовані суди постановили 1,1 тис. [738] ухвал про допуск справи до провадження у Верховному Суді України, зокрема стосовно допуску до провадження справ: адміністративних — 547 [480]; господарських — 220 [39]; цивільних — 259 [166]; кримінальних — 40 [53]. Залишилися нерозглянутими 656 заяв про допуск справ до провадження у Верховному Суді України, або

5,7 % [4,2 %] від кількості тих, що перебували на розгляді.

Верховний Суд України протягом 2014 р. закінчив провадження в 1,1 тис. [860] справ та матеріалів, що на 26,3 % більше, ніж у попередньому році.

У 2014 р. кількість цивільних справ наказного, позовного, окремого провадження, розглянутих із порушенням строків, установлених Цивільним процесуальним кодексом України (далі — ЦПК), зменшилася на 15,4 % порівняно з 2013 р.; їх частка становила 4,9 % [4,6 %] від кількості тих, провадження в яких закінчено; питома вага справ позовного та окремого провадження, розглянутих понад строки, передбачені ст. 157 ЦПК, становила 6 % [5,9 %].

Кількість адміністративних справ, розглянутих загальними місцевими та окружними адміністративними судами з порушенням строків, передбачених положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС), зменшилася на 19,9 % порівняно з 2013 р., їх частка від кількості справ, провадження в яких закінчено, становила 11,2 % [11,4 %].

Місцеві господарські суди у 2014 р. понад строк, передбачений положеннями ст. 69 Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК), вирішили 5 [9] спорів, або 0,003 % [0,01 %] від кількості справ, провадження в яких закінчено.

Протягом 2014 р. кількість кримінальних проваджень, справ, у яких підготовче судове засідання і судовий розгляд призначені з порушенням строків, передбачених положеннями статей 314, 316 КПК та статей 241, 256 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 р. (далі — КПК 1960 р.), збільшилась у 3,3 рази і становила 9,6 тис. [2,9 тис.], або 7 % [1,7 %] від кількості справ, провадження в яких закінчено.

Покращилася ситуація щодо якості ухвалення місцевими загальними судами судових рішень у кримінальних провадженнях, справах. В апеляційному порядку скасовано і змінено вироки стосовно 10,5 тис. [14,1 тис.] осіб, що на 26 % менше, ніж у 2013 р.; їх частка від кількості тих, щодо яких постановлено вироки місцевими загальними судами, становила 9,2 % [9,3 %].

У 2014 р. зменшилася на 19,3 % кількість скасованих і змінених в апеляційному порядку постанов у справах про адміністративні правопорушення — 5,6 тис. [6,9 тис.] постанов. Проте їх частка від ухвалених місцевими загальними судами постанов у справах про адміністративні

правопорушення залишилися на рівні попереднього року — 0,8 % [0,8 %].

В апеляційному порядку скасовано і змінено 30,1 тис. [35,7 тис.] рішень у цивільних справах позовного та окремого провадження, що порівняно з 2013 р. менше на 15,7 %; їх частка від кількості ухвалених місцевими загальними судами рішень залишилися на рівні попереднього року і становила 4,9 % [4,9 %].

Скасовано і змінено в апеляційному порядку 51,4 тис. [211,8 тис.] постанов у адміністративних справах, що в 4,1 раза менше порівняно з 2013 р.; їх частка від кількості тих, що ухвалені місцевими (окружними та загальними) судами становила 25 % [86 %]. Це зумовлено значним

зменшенням надходження на розгляд до апеляційних судів справ, пов'язаних із соціальними виплатами, які у попередні роки розглядали місцеві суди у зв'язку з неодноразовими змінами законодавства щодо підсудності справ цієї категорії.

Зменшилася кількість скасованих та змінених в апеляційному порядку судових рішень у господарських справах, проте їх частка від кількості ухвалених місцевими господарськими судами залишилися на рівні попереднього року. Так, згідно з даними ВГСУ в апеляційному порядку скасовано та змінено 6,6 тис. судових рішень місцевих господарських судів, що на 8,5 % менше, або 2,9 % [2,9 %].

2. Обсяг роботи судів та навантаження на суддів

Як уже зазначалося, у 2014 р. відбулося зменшення кількості справ та матеріалів усіх категорій, які надійшли на розгляд до місцевих, апеляційних загальних, господарських та адміністративних судів. Згідно з даними ДСА на розгляд до місцевих загальних судів надійшло 2 млн 923,9 тис. [3 млн 557,3 тис.] справ та матеріалів усіх категорій, що на 18,3 % менше, ніж у попередньому році.

До кожного судді місцевого загального суду з розрахунку чисельності суддів за штатним розписом (за умови наявності вакансій фактичне навантаження є більшим) щомісяця в середньому надходило на розгляд по 58,5 [67,2] справ та матеріалів, у тому числі адміністративних — 2,4 [2,7], цивільних — 25,6 [31], кримінальних — 15,6 [14,6], про адміністративні правопорушення — 14,9 [18,8].

До апеляційних загальних судів надійшло на розгляд 285,5 тис. [344,7 тис.] справ (цивільних, кримінальних та про адміністративні правопорушення) і матеріалів, апеляцій, апеляційних скарг, що на 17,2 % менше, ніж у 2013 р. Щомісяця в середньому кожний суддя апеляційного загального суду (з розрахунку чисельності суддів за штатним розписом) отримував на розгляд по 16,2 [18,2] справ і матеріалів усіх категорій.

На розгляд до окружних адміністративних судів (згідно з даними ДСА) надійшло 194 тис. [227,8 тис.] справ і матеріалів, що на 14,8 % менше, ніж у 2013 р.; до кожного судді окружного адміністративного суду (з розрахунку чисельності суддів за штатним розписом) у середньому щомісяця надходило на розгляд по 27,7 [30,8] справ і матеріалів. Протягом року відбулося значне зменшення навантаження на суддів апеляційних

адміністративних судів. Так, кількість апеляційних скарг, справ, що надійшли на розгляд до апеляційних адміністративних судів, зменшилася на 84,1 % і становила 123,6 тис. [779,8 тис.]. У середньому щомісяця кожний суддя апеляційного суду з розгляду адміністративних справ отримував на розгляд по 30,1 [176,3] справ і матеріалів.

До місцевих господарських судів на розгляд надійшло 144,1 тис. справ і матеріалів, що на 0,5 % більше, ніж у 2013 р.; кожний суддя місцевого господарського суду (з розрахунку чисельності суддів за штатним розписом) щомісяця отримував на розгляд по 18,1 [17,2] справ та матеріалів. На розгляд до апеляційних господарських судів надійшло 32 тис. апеляційних скарг, справ, що на 13,8 % менше; кожний суддя апеляційного суду з розгляду господарських справ щомісяця отримував на розгляд по 10,6 [11,1] справ і матеріалів.

До ВГСУ на розгляд надійшло 18,6 тис. [21 тис.] справ за касаційними скаргами, поданнями та заяв про перегляд Верховним Судом України судових рішень господарських судів, що на 11,7 % менше. Кожен суддя цього суду (з розрахунку чисельності суддів за штатним розписом) у середньому щомісяця у 2014 р. отримував на розгляд по 15,4 [17,4] справ і матеріалів.

До ВАСУ надійшло 75,9 тис. [73,1 тис.] справ і матеріалів (по першій інстанції, в апеляційному, касаційному порядку, за нововиявленими обставинами та щодо перегляду Верховним Судом України судових рішень адміністративних судів), що на 3,8 % більше. Із розрахунку чисельності суддів за штатним розписом кожен суддя цього суду в середньому щомісяця мав би отримувати на розгляд по 71,1 [68,5] справ,

заяв. Фактично ж до кожного працюючого судді щомісяця надходило (із врахуванням залишків справ за попередній рік) по 113 [111] справ та матеріалів.

До ВССУ надійшло 89,5 тис. [102,1 тис.] касаційних скарг, справ, заяв і клопотань, що на 12,4 % менше. До кожного судді цього суду (з розрахунку чисельності суддів за штатним розписом) у середньому надходило на розгляд по 67,8 [77,4] справ і матеріалів. Фактично ж до кожного судді судової палати у цивільних спра-

вах надходило по 127,5 [142,2] касаційних скарг, справ і заяв; судової палати у кримінальних справах — по 32,7 [54,3] справ і матеріалів.

На розгляд до кожного судді Верховного Суду України у 2014 р. із розрахунку чисельності суддів за штатним розписом щомісяця в середньому надходило по 2,3 [1,7] справ і матеріалів. Кожний суддя Верховного Суду України, який здійснював судочинство, щомісяця в середньому (без урахування переданих та повернутих) розглядав по 1,9 [1,5] справ.

3. Розгляд кримінальних справ

Згідно зі статистичними даними ДСА у 2014 р. на розгляді місцевих загальних судів по першій інстанції перебувало 813,2 тис. [827,1 тис.] матеріалів кримінального провадження та кримінальних справ, інших матеріалів, що на 1,7 % менше, ніж у 2013 р. Із них закінчено провадження у 772,6 тис. [783,2 тис.] справ, проваджень та матеріалів, або 95 % [94,7 %] від тих, що перебували у провадженні. Також закінчено провадження у 130,7 тис. [169,1 тис.] кримінальних справ (без матеріалів) та матеріалів кримінального провадження, що надійшли до суду з обвинувальним актом (далі — справ), що на 22,7 % менше, або 81,5 % [82,4 %] від кількості тих, що перебували на розгляді судів; із них за положеннями КПК — у 125,5 тис. [133,9 тис.] справ.

Суди постановили обвинувальний чи виправдувальний вирок у 103,6 тис. [135,8 тис.] справ, що на 23,7 % менше, ніж у 2013 р., або 79,3 % [80,3 %] від кількості тих справ, провадження в яких закінчено, у тому числі за КПК — у 100,4 тис. [109,1 тис.] справ.

Виправдувальні вироки ухвалено стосовно 803 [997] осіб; їх частка від кількості всіх осіб, щодо яких ухвалено вироки, становила 0,8 % [0,7 %]. У справах публічного обвинувачення виправдувальні вироки ухвалено стосовно 778 [857] осіб.

У структурі кримінальних справ, які були розглянуті місцевими загальними судами з постановленням вироку, найбільшу частку, як і в попередньому році, становили справи про вчинення злочинів проти власності — 47,5 % [45 %] від усіх розглянутих судами справ із постановленням вироку, або 49,3 тис. таких справ; справи про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів — 14,4 % [15,3 %], або 14,3 тис.; справи про злочини проти жит-

тя та здоров'я особи — 12,6 % [13,7 %], або 13,1 тис.; справи про злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту — 5,9 % [5,3 %], або 6,1 тис.; справи про злочини проти громадської безпеки — 3,7 % [3,7 %], або 3,9 тис.; справи про злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина — 2,9 % [3,6 %], або майже 3 тис.; справи про злочини проти громадського порядку та моральності — 2,6 % [2,9 %], або 2,7 тис.; справи про злочини проти правосуддя — 2,5 % [2,7 %], або 2,6 тис.; справи про злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян — 2 % [1,6 %], або 2 тис.; справи про злочини у сфері господарської діяльності — 1,7 % [1,8 %], або 1,7 тис.; справи про злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, — 1,7 % [2 %], або 1,7 тис.; справи про злочини проти довкілля — 0,8 % [0,8 %], або 861; справи про злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) — 0,6 % [0,2 %], або 641; справи про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи — 0,4 % [0,5 %], або 373; справи про злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації — 0,3 % [0,1 %], або 345; справи про злочини проти волі, честі та гідності особи — 0,09 % [0,1 %] або 91; справи про злочини проти основ національної безпеки України — 0,04 % [0,002 %], або 39.

У 2014 р. потерпіло від злочинів 83 тис. [108,2 тис.] фізичних осіб, із них жінок — 36,7 тис., а неповнолітніх — 2,6 тис. Завдано матеріальної та моральної шкоди 66,7 тис. [104,5 тис.] осіб, або 80,3 % [96,6 %] від кількості усіх потерпілих від злочинів осіб.

3.1. Оперативність розгляду справ місцевими загальними судами

Значно погіршилася порівняно з попереднім роком оперативність призначення до розгляду місцевими загальними судами кримінальних справ. Так, у 3,3 раза збільшилася кількість справ, призначених до попереднього та судового розгляду з порушенням строків, передбачених положеннями статей 314, 316 КПК і статтями 241, 256 КПК 1960 р., — 9,6 тис. [2,9 тис.], або 7 % [1,7 %] від кількості тих справ, провадження в яких закінчено. У тому числі із порушенням строків призначено: підготовче судове провадження (ч. 1 ст. 314 КПК) — у 8,7 тис. справах, або 6,6 %; до судового розгляду (ст. 316 КПК) — у 845 справах, або 0,6 %.

Збільшення як кількості, так і частки справ, призначених до попереднього і судового розгляду із порушенням строків, спостерігається у судах майже всіх областей, за винятком місцевих судів Сумської та Харківської областей. Найчастіше порушували строки призначення справ до попереднього та судового розгляду місцеві суди таких областей: Донецької — 18,5 % [1,3 %], Рівненської — 17,1 % [9,6 %], Закарпатської — 14,4 % [1,3 %], Кіровоградської — 12,3 % [5,7 %], Луганської — 11,8 % [1,2 %], Львівської — 10 % [1,4 %], Черкаської — 9,6 % [4,4 %].

У 2014 р. зменшилася кількість нерозглянутих кримінальних справ, проте їх частка від кількості справ, що перебували на розгляді, збільшилась і становила 15,1 % [14,3 %]. Суди не розглянули 25,1 тис. справ, за винятком тих, провадження в яких зупинено, що на 17,1 % менше, ніж у 2013 р. У тому числі в строк понад шість місяців залишилися нерозглянутими 6,5 тис. справ, що на 0,1 % менше; їх частка від кількості тих, що перебували на розгляді, збільшилась — 3,9 % [3,1 %]. Понад один рік у провадженні місцевих судів перебувало 2,9 тис. справ, що на 12,5 % більше, або 1,7 % [1,2 %]. Найбільша питома вага таких справ спостерігалась у судах м. Києва — 3,2 % [2,6 %], або 307 справ, а також областей: Луганської — 3,7 % [1,8 %], або 310 справ; Львівської — 3,3 % [2,5 %], або 252 справи; Одеської — 3,2 % [1,8 %], або 362 справи; Житомирської — 3,1 % [3,0 %], або 163 справи.

Минулого року відбулося зменшення (на 9,1 %) як кількості справ, так і кількості осіб, які трималися під вартою і рахувалися за судами понад шість місяців. Так, станом на 1 січня 2015 р. місцеві суди по першій інстанції не розглянули 1,1 тис. справ, або 0,7 % [0,6 %] від

кількості тих, що перебували у провадженні судів, та за якими 1,7 тис. осіб трималися під вартою і рахувалися за судами понад шість місяців, що також на 20,4 % менше.

Протягом 2014 р. місцеві суди відклали розгляд 61,3 тис. [90,3 тис.] справ, що на 32,1 % менше, ніж у 2013 р. або 36,8 % [42,8 %] від кількості тих, що перебували у провадженні. До тривалого перебування справ на розгляді судів, як і в попередні роки, призводила неявка в судові засідання учасників кримінального провадження. Через неприбуття (неявку) обвинувачених (підсудних), свідків, захисників, прокурорів та інших учасників процесу було відкладено розгляд 6,5 тис. [8,8 тис.] справ, що на 26,8 % менше, або 59,6 % [59,6 %] від загальної кількості тих, розгляд яких відкладено. Із них через неприбуття свідків чи потерпілих — 2,5 тис. справ, або 22,9 % [24,4 %] від загальної кількості справ, розгляд яких відкладено; обвинуваченого — 2,6 тис. справ, або 23,6 % [23,5 %]. Суди приймали рішення про привід свідка чи потерпілого під час розгляду 10,7 тис. справ, що на 61,1 % менше; із них відповідні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства, не виконали постанови судів про привід осіб у 3,5 тис. справах, або 32,7 % [32,9 %] від прийнятих таких постанов; про привід обвинуваченого (підсудного) — у 14,1 тис. справах, із них не виконано постанови судів про привід підсудного у 5,2 тис. справах, або 36,8 % [35,5 %]. Суди змінили підсудному запобіжний захід на взяття під варту у 858 справах, що на 66,7 % менше.

Через неприбуття захисника відкладено розгляд у 839 справах, або 7,8 % [7,2 %], в тому числі відповідно до положень КПК — у 760 справах; через неприбуття прокурора — у 291 справі, або 2,7 % [2 %], у тому числі відповідно до положень КПК — у 274 справах. Суди відповідно до положень ч. 1 ст. 324 КПК порушили питання про відповідальність прокурора або адвоката під час розгляду 28 справ.

На 31,6 % збільшилася кількість справ, у яких відкладено розгляд через нездійснення доставки до суду обвинуваченого (підсудного), який перебуває під вартою, — 746, або 6,9 % [3,8 %] від кількості тих, розгляд яких було відкладено. Водночас найбільший відсоток відкладених із цієї причини справ у місцевих судах областей: Луганської — 18,4 % [2,7 %], Донецької — 18,2 % [2,6 %], Херсонської — 10,6 % [3,8 %], Дніпропетровської — 8,2 % [4,8 %], Запорізької — 8 %

[3,3 %], Кіровоградської — 7,7 % [10,4 %] та м. Києва — 8,7 % [6,3 %].

У зв'язку з розшуком обвинуваченого (підсудного) суди зупинили провадження у 4,4 тис. [5,5 тис.] кримінальних справ, що порівняно з 2013 р. на 20 % менше, їх частка від кількості справ, провадження в яких зупинено, становила 86,8 % [84,7 %].

3.2. Розгляд клопотань, скарг, заяв під час досудового розслідування та судового розгляду

У 2014 р. на виконання положень КПК слідчі судді розглянули (без повернутих) 409,4 тис. [399 тис.] клопотань слідчих, прокурорів та інших осіб, із яких задоволено 355,5 тис. [351,3 тис.], або 86,8 % [88,1 %] від кількості розглянутих. У тому числі розглянуто 49,5 тис. [57,9 тис.] клопотань про застосування запобіжних заходів, із яких задоволено 43,3 тис. [52,6 тис.], або 87,4 % [91,1 %] від кількості розглянутих.

Слідчі судді про застосування запобіжних заходів розглянули: клопотань про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою — 21,7 тис. [20,9 тис.], із яких задоволено 17,2 тис. [17,8 тис.], або 79,1 % [85,1 %]; про продовження строків тримання під вартою — 5,6 тис. [5,6 тис.], із них задоволено 5,3 тис. [5,3 тис.], або 94,9 % [94,2 %]; про застосування особистого зобов'язання — 17,9 тис. [27,4 тис.], задоволено 17,1 тис. [26,1 тис.], або 95,4 % [95,5 %]; про застосування домашнього арешту — 8,7 тис. [7,6 тис.], задоволено 8,1 тис. [7 тис.], або 92,6 % [91,9 %]; про застосування застави — 855 [1,4 тис.], задоволено 634 [1,1 тис.], або 74,2 % [76,2 %]; про застосування особистої поруки — 353 [584], задоволено 324 [545], або 91,8 % [93,3 %]. Також застосовано заходи забезпечення кримінального провадження під час судового розгляду майже у 6 тис. [22,3 тис.] справ, у тому числі запобіжний захід тримання під вартою обрано у 1,7 тис. [6,4 тис.] справ.

Крім того, відповідно до положень КПК 1960 р. суди розглянули 15 [176] подань органів досудового слідства з різних питань, із них задоволено 5 подань, або 33,3 % [44,3 %] від кількості розглянутих. У тому числі розглянуто 7 [54] подань про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, з яких задоволено 4 [20] подання, або 57,1 % [37 %] від кількості розглянутих.

У 2014 р. на 58,9 % більше розглянуто апеляцій обвинувачених та їх захисників на постанови суддів про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою — 3,7 тис. [2,4 тис.]; задоволено 723 [458] таких подання, або 3,3 % [2,6 %] від кількості винесених місцевими загальними судами постанов про взяття під варту.

Протягом 2014 р. за результатами розгляду справ суди взяли під варту 4,1 тис. [6,7 тис.] осіб, що на 38,3 % менше, ніж у 2013 р. Звільнено з-під варту 2 тис. [2,5 тис.] осіб, в тому числі у зв'язку із засудженням особи до інших видів покарання, не пов'язаних із позбавленням волі на певний строк, — 810 [1,3 тис.] осіб, або 39,7 % [51,8 %]; у зв'язку із постановленням стосовно особи виправдувального вироку — 60 [55] осіб.

За результатами розгляду апеляцій на судові рішення у кримінальних справах було звільнено з-під варту 856 [708] осіб.

Під заставу суди звільнили 151 [753] особу; слідчими суддями було задоволено 634 [1,1 тис.] клопотання про застосування застави та 16 [6] клопотань про звернення суми застави в дохід держави.

Слідчим суддям згідно з положеннями ч. 1 ст. 303 КПК надійшло на розгляд 44 тис. [42,9 тис.] скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування. Розглянуто (без повернутих) 37,2 тис. [35,3 тис.] скарг, із яких задоволено 15,9 тис. [13 тис.], або 42,8 % [36,8 %] від кількості розглянутих.

У тому числі розглянуто (без повернутих): 20,5 тис. скарг — на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у не поверненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами ст. 169 КПК, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк, задоволено 8,1 тис. скарг, або 39,7 % [29,5 %] від кількості розглянутих; 11,7 тис. скарг — на рішення слідчого чи прокурора про закриття кримінального провадження, задоволено 6,3 тис., або 54 % [47,9 %] від кількості розглянутих; 1,2 тис. скарг — на рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, задоволено 381, або 32,2 % [30,1 %] від кількості розглянутих.

Суди також розглянули 290 [3 тис.] скарг на дії органів досудового слідства та прокурорів (КПК 1960 р.), із яких задоволено 110, або 37,9 % [44,7 %] від кількості розглянутих. У тому числі про відмову в порушенні кримінальної справи розглянуто 157 скарг, із них задоволено 69, або 43,9 % [50,4 %] від кількості розглянутих; про порушення кримінальної справи — 42, з яких задоволено 5, або 11,9 % [33,8 %] від кількості розглянутих; про закриття справи — 62, із них задоволено 33, або 53,2 % [49,7 %].

Відповідно до положень ст. 288 КПК упродовж 2014 р. суди розглянули 4,1 тис. клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, із яких задовольнили 3,6 тис., або 89 % від кількості розглянутих клопотань; від кримінальної відповідальності суди звільнили 3,8 тис. осіб. За постановами слідчих суди звільнили від кримінальної відповідальності 21 [170] особу (КПК 1960 р.), у тому числі розглянули 4 постанови щодо вирішення питання про закриття справ стосовно невстановлених осіб у зв'язку із закінченням строків давності, з яких суди задовольнили 2.

У порядку надання міжнародної правової допомоги місцевими загальними судами розглянуто 478 [620] запитів, клопотань, скарг, із яких 87 [36] повернуто, задоволено — 356 [512], або 74,5 % [82,6 %] від кількості розглянутих; нерозглянутими залишилися 24. У тому числі слідчі судді розглянули: 92 клопотання прокурорів про застосування екстрадиційного арешту особи за запитом компетентного органу іноземної держави про її видачу (ст. 584 КПК), із них задовольнили 86, або 93,5 % від кількості розглянутих; 179 запитів про вручення документів згідно з положеннями ст. 564 КПК, із яких задоволено 111, або 62 % від кількості розглянутих; 43 клопотання про приведення вироку суду іноземної держави у відповідність із законодавством України (ст. 609 КПК), із яких задоволено 38, або 88,4 % від кількості розглянутих.

Суди з метою усунення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів, а також з інших підстав постановили 181 [1,5 тис.] окрему ухвалу (відповідно до положень КПК 1960 р.), із них: про усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину, — 6 [39]; про порушення законності при провадженні дізнання чи досудового слідства — 31 [257].

Із фіксуванням судового процесу за допомогою звукозаписувальних технічних засобів розглянуто 127,8 тис. [131,6 тис.] кримінальних

справ. У режимі відеоконференції судово провадження здійснювалося у 2,7 тис. [681] справ.

Конституцією України передбачено участь присяжних у здійсненні правосуддя. Законом № 2453-VI закріплено існування інституту присяжних та визначено їх правовий статус. Відповідно до ст. 31 КПК кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, за клопотанням хоча б одного з обвинувачених здійснюється судом присяжних у складі двох професійних суддів і трьох присяжних. Перший судовий процес за участю суду присяжних відбувся у 2013 р. у м. Львові. У 2014 р. судом присяжних розглянуто 42 [29] справи, що на 44,8 % більше.

3.3. Апеляційний розгляд справ

За апеляційними скаргами на вироки, ухвали (постанови) місцевих загальних судів до апеляційних загальних судів надійшло 47,5 тис. [59,8 тис.] справ і матеріалів, що на 20,6 % менше, ніж у 2013 р., у тому числі за апеляційними скаргами на вироки — 20,5 тис. [28,8 тис.] справ, що також на 28,8 % менше. В апеляційному порядку перевірено законність та обґрунтованість 38,6 тис. [48,3 тис.] вироків, ухвал (постанов) місцевих судів, що на 20,1 % менше; у тому числі справ за апеляційними скаргами на вироки — 17,3 тис. [23,1 тис.]. Апеляційні скарги задоволено в 16,7 тис. [21,4 тис.] кримінальних справ та матеріалів. У тому числі згідно з положеннями КПК надійшло 41,1 тис. [32,6 тис.] апеляційних скарг на судові рішення судів та слідчих суддів; розглянуто 32,5 тис. [24,1 тис.], із яких в апеляційному порядку задоволено 13,2 тис., або 40,6 % [39,1 %] від кількості розглянутих.

Якість розгляду кримінальних справ місцевими загальними судами у 2014 р. покращилася. Так, в апеляційному порядку скасовано і змінено вироки стосовно 10,5 тис. [14,1 тис.] осіб, що на 26 % менше, ніж у 2013 р.; їх частка від кількості тих осіб, щодо яких постановлено вироки місцевими загальними судами, становила 9,2 % [9,3 %]. Найбільший відсоток скасованих та змінених за апеляціями вироків постановили суди областей: Донецької — 18,6 % [10,2 %], Кіровоградської — 14,1 % [11,2 %], Чернівецької — 10,9 % [10,9 %], Вінницької — 10,7 % [13,6 %], Херсонської — 10,6 % [10,8 %] та м. Києва — 10,8 % [11 %]. У тому числі за апеляціями скасовано вироки щодо 6,2 тис. [9,3 тис.] осіб, із них: із направленням справи на новий су-

довий розгляд стосовно 3,4 тис. осіб; із постановленням нового вироку — 1,7 тис. осіб.

Найчастіше підставами для скасування вироків в апеляційному порядку, як і в попередні роки, були істотні порушення вимог кримінально-процесуального закону (ст. 412 КПК, ст. 370 КПК 1960 р.) — скасовано вироків стосовно 2,5 тис. [3,7 тис.] осіб, або 40,6 % [39,9 %] від усіх, щодо яких скасовано вироків. Із них судові провадження здійснено за відсутності захисника, якщо його участь є обов'язковою (п. 4 ч. 2 ст. 412 КПК), та через порушення права обвинуваченого на захист (п. 3 ч. 2 ст. 370 КПК 1960 р.) — щодо 259 [537] осіб. Через неповноту судового розгляду (ст. 410 КПК) скасовано вироків стосовно 167 [57] осіб, через однобічність або неповноту дізнання, досудового чи судового слідства (ст. 368 КПК 1960 р.) — стосовно 893 [2,3 тис.] осіб. Із поверненням справи публічного обвинувачення на додаткове розслідування через неповноту досудового слідства (ч. 1 ст. 374 КПК 1960 р.) за апеляціями скасовано вироків стосовно 670 [1,5 тис.] осіб.

В апеляційному порядку скасовано вироків і призначено новий розгляд у суді першої інстанції (п. 6 ч. 1 ст. 407 КПК) стосовно 1,9 тис. [711] осіб; із поверненням справи на новий судовий розгляд (ч. 2 ст. 374 КПК 1960 р.) — стосовно 1,5 тис. [4,9 тис.] осіб.

Апеляційні загальні суди, скасувавши повністю чи частково вироків місцевих судів, ухвалили нові вироків стосовно 1,7 тис. [1,7 тис.] осіб, або 26,9 % [17,8 %] від кількості тих, щодо яких вироків скасовано. У тому числі новий вирок ухвалено через необхідність застосування більш суворого покарання стосовно 1,1 тис. [1,2 тис.] осіб, або 62,8 % [70,6 %] від кількості тих, щодо яких апеляційними судами ухвалено нові вироків у справах.

Скасувавши вирок, апеляційні загальні суди закрили кримінальне провадження у справі стосовно 394 [405] осіб, або 6,3 % [4,3 %] від кількості тих, щодо яких вироків скасовано. У тому числі відповідно до положень КПК із закриттям провадження у справі в разі, якщо не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді й вичерпано можливості отримати їх в апеляційному порядку, скасовано вироків стосовно 104 [37] осіб, або 26,4 % [9,1 %] від кількості усіх, вироків щодо яких скасовано із закриттям провадження у справі.

Виправдувальні вироків в апеляційному порядку скасовано стосовно 287 [383] осіб, що на 25,1 % менше, ніж у 2013 р. Також у справах

публічного обвинувачення скасовано виправдувальні вироків стосовно 255 [332] осіб, що на 23,2 % також менше; у тому числі постановлено новий вирок у зв'язку зі скасуванням необґрунтованого виправдувального вироку стосовно 82 [41] осіб, із них у справах публічного обвинувачення — стосовно 77 [24] осіб.

В апеляційному порядку змінено вироків щодо 4,2 тис. [4,8 тис.] осіб, що на 11,7 % менше, проте їх частка від загальної кількості засуджених осіб, виправданих місцевими судами, збільшилась — 3,7 % [3,1 %]; із них без зміни кваліфікації злочину з пом'якшенням призначеного покарання, якщо суд апеляційної інстанції визнав, що покарання за своєю суворістю не відповідає тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого, змінено вироків стосовно 1,8 тис. [2,3 тис.] осіб, або 43,2 % [48,1 %] від загальної кількості осіб, щодо яких змінено вироків.

Апеляційні суди також скасували ухвали (постанови) місцевих загальних судів стосовно майже 4 тис. [5 тис.] осіб, або 0,6 % [1 %] від кількості тих, щодо яких постановлено ухвали (постанови); змінено ухвали (постанови) стосовно 339 [437] осіб, або 0,05 % [0,09 %].

За результатами перегляду судових рішень у кримінальних справах апеляційні загальні суди постановили 73 [233] окремі ухвали, із них за виявленими фактами порушення закону, допущеними суддями місцевих судів, — 34 [107].

3.4. Касаційний розгляд справ

На розгляді суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ у 2014 р. перебувало майже 21 тис. [24,6 тис.] касаційних скарг, справ, матеріалів кримінального провадження, заяв та клопотань (подань) про направлення справ (кримінальних проваджень) з одного суду до іншого, із них касаційних скарг — 15,2 тис. [17,6 тис.], що на 14 % менше порівняно з 2013 р. Розглянуто понад 16 тис. касаційних скарг, матеріалів кримінального провадження, заяв та подань (клопотань) про направлення кримінальних проваджень (справ) із одного суду до іншого (без урахування повернутих та залишених без розгляду), або 76,4 % від кількості тих, що перебували на розгляді, з них — 11,3 тис. касаційних скарг; майже 3 тис. повернуто та залишено без розгляду.

Розглянуто по суті 4,3 тис. [5,4 тис.] кримінальних проваджень, справ, що на 20,7 % менше. Нерозглянутими залишилися майже 2 тис.

кримінальних проваджень (справ) і матеріалів, 574 із них — залишено без руху.

Протягом 2014 р. відповідно до положень КПК судді судової палати у кримінальних справах ВССУ розглянули 11,3 тис. [16,1 тис.] касаційних скарг, що на 30 % менше. За результатами розгляду постановлено ухвали: про відмову у відкритті касаційного провадження — за 2,5 тис. касаційних скарг; про відкриття касаційного провадження — також за 2,5 тис. касаційних скарг. На розгляді перебувало 2,3 тис. матеріалів кримінального провадження, із них розглянуто 1,8 тис., або 77,1 %; у зв'язку з відмовою від касаційної скарги закрито 53 касаційних провадження; без змін залишено — 922 судових рішення; задоволено 795 касаційних скарг, або 44,9 %. Відповідно до положень КПК 1960 р. судді ухвалили 4,8 тис. постанов про відмову у витребуванні кримінальних справ та 1,5 тис. постанов про їх витребування. На розгляді перебувало 2,7 тис. кримінальних справ, із них розглянуто 2,5 тис., або 92,1 %; залишено без змін 1,5 тис. судових рішень; задоволено — понад 1 тис. касаційних скарг.

У касаційному порядку ВССУ усього скасовано і змінено вироки місцевих та апеляційних судів стосовно 1,6 тис. [1,9 тис.] осіб, що на 17,4 % менше; їх частка від кількості осіб, щодо яких постановлено обвинувальні та виправдувальні вироки місцевими та апеляційними судами, становила 1,4 % [1,2 %].

У тому числі скасовано вироки стосовно 1,2 тис. [1,3 тис.] осіб. Із них скасовано вироки місцевих загальних судів — понад 1 тис. [1,2 тис.], що на 12,6 % менше, або 28,6 % від загальної кількості переглянутих вироків судів першої інстанції. За результатами розгляду касаційних скарг скасовано вироки з направленням справи на: нове розслідування — 26 особам; новий розгляд у суді першої інстанції — 342 особам; новий розгляд у суді апеляційної інстанції — 648 особам. Залишено без змін вироки щодо 2,3 тис. осіб. Змінено вироки 290 особам. У зв'язку з відкликанням касаційної скарги касаційне провадження закрито стосовно 27 осіб.

Скасовано вироки апеляційних судів, ухвалені ними в апеляційному порядку, щодо 164 [147] осіб, що на 11,6 % більше, або 24,3 % від загальної кількості осіб, стосовно яких ВССУ переглянув вироки апеляційних судів. За результатами розгляду касаційних скарг скасовано вироки з направленням справи на: новий розгляд у суді першої інстанції — 14, новий розгляд у суді апеляційної інстанції — 143. Стосовно 433

осіб вироки залишено без змін. Змінено вироки стосовно 78 осіб. У зв'язку з відкликанням касаційної скарги касаційне провадження закрито щодо 4 осіб.

Усього в 2014 р. в апеляційному та касаційному порядку скасовано і змінено вироки місцевих та апеляційних судів стосовно 12 тис. [16 тис.] осіб, що на 24,9 % менше, ніж у 2013 р.; їх частка від кількості осіб, яким місцевими та апеляційними судами постановлено обвинувальні та виправдувальні вироки, залишилася на рівні попереднього року — 10,5 % [10,5 %].

Скасовано і змінено ухвали, постанови у кримінальних справах стосовно 558 [546] осіб, із них скасовано з направленням справи: на новий судовий розгляд до судів першої інстанції — стосовно 68 [175] осіб; на новий апеляційний розгляд — щодо 467 [336] осіб; на нове розслідування — стосовно 2 осіб. Змінено ухвали, постанови у кримінальних справах щодо 18 [23] осіб.

У касаційному порядку ВССУ перевірів вироки стосовно 57 [33] осіб, засуджених до довічного позбавлення волі за умисне вбивство за обтяжуючих обставин. Стосовно 46 [27] засуджених вироки залишено без змін, скасовано — 8 [6] особам, довічне позбавлення волі замінено на позбавлення волі на певний строк — 2 особам, довічне позбавлення волі замінено на позбавлення волі на певний строк без перекваліфікації злочину — 1 особі.

До ВССУ упродовж 2014 р. на розгляд надійшло 362 [410] заяви про перегляд судового рішення у кримінальних справах Верховним Судом України, що на 11,7 % менше; перебувало на розгляді (з урахуванням нерозглянутих у попередньому році) — 405 [435] заяв. З різних підстав було повернуто 121 [139] заяву; залишено без розгляду 96 [37] заяв. За 40 [53] заявами постановлено ухвали про допуск справи до провадження у Верховному Суді України, що на 24,5 % менше, проте їх питома вага від кількості заяв, за якими вирішувалося питання про допуск до провадження, збільшилась і становила 27,2 % [24,8 %]. У допуску до провадження відмовлено за 107 [161] заявами; за 2 [2] заявами постановлено ухвалу про відкриття провадження у справі; нерозглянутими залишилися 39 [43] заяв.

Суддями судової палати у кримінальних справах ВССУ розглянуто 2 кримінальні справи, в яких перевірялися судові рішення з підстав встановлення Європейським судом з прав людини порушення Україною міжнародних зобов'я-

зань при вирішенні справи судом, що є наслідком недотримання норм процесуального права. За результатами перевірки судових рішень у цих справах заяви задоволено.

3.5. Перегляд судових рішень Верховним Судом України

У провадженні Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України у 2014 р. на виконання положень статей 444—458 КПК (статей 400^{11—25} КПК 1960 р.) перебувало 39 [51] заяв про перегляд судового рішення у кримінальних справах, що порівняно з 2013 р. менше на 23,5 %. До ВССУ повернуто 5 заяв. За 34 [50] заявами відкрито провадження у справі та винесено ухвали про витребування матеріалів справи. На розгляді перебувало 30 [55] витребуваних справ, що на 45,5 % менше. Розглянуто 29 [54] справ; їх частка від кількості тих, що перебували на розгляді, становила 96,7 % [98,2 %]. За результатами розгляду відмовлено у задоволенні 18 заяв, або 62,1 % [40,7 %] від кількості розглянутих за заявами справ. Судове рішення скасовано повністю або частково в 11 справах, або 37,9 % [57,4 %]. У тому числі з підстав неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, судове рішення скасовано у 10 [31] справах, або 90,9 % [100 %] від загальної кількості скасованих судових рішень; у зв'язку зі встановленням міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом — в 1 [0] справі. Залишилася нерозглянутою 1 справа, або 3,3 % [1,8 %] від кількості тих, що перебували на розгляді.

Найбільшу частку серед осіб, щодо яких судові рішення було скасовано повністю або частково, становили особи, засуджені за вчинення злочинів: у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (статті 364—370 Кримінального кодексу України; далі — КК), — 36,4 %, або 4 особи; проти життя та здоров'я особи (статті 115—145 КК) — 27,3 %, або 3 особи; проти безпеки руху та експлуатації транспорту (статті 276—292 КК) — 18,2 %, або 2 особи. Зокрема, найбільшу кількість серед осіб, щодо яких судові рішення переглядалися Судовою палатою у кримінальних справах Верховного Суду України, становили особи, засуджені за вчинення тяжких

та особливо тяжких злочинів, — 18 осіб, або 60 % [71,7 %] від кількості тих, щодо яких переглянуто судові рішення, у тому числі за вчинення особливо тяжких злочинів — 14 [27] осіб.

Також на розгляді Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України у 2014 р. з підстав, передбачених ч. 2 ст. 297¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КпАП), перебувала 1 справа про адміністративне правопорушення. За результатами перегляду заяву задоволено, судові рішення у справі скасовано, а справу закрито за відсутністю складу адміністративного правопорушення.

3.6. Розгляд судами справ про злочини, вчинені неповнолітніми чи за їх участю

Кількість кримінальних справ про злочини, вчинені неповнолітніми чи за їх участю, що перебували на розгляді місцевих загальних судів, зменшилася на 22,9 % порівняно з попереднім роком і становила 8,2 тис. [10,6 тис.] справ; їх частка від загальної кількості кримінальних справ, які перебували на розгляді в судах, — 5,1 % [5,2 %]. Суди розглянули 6,8 тис. [8,7 тис.] справ про злочини, вчинені неповнолітніми чи за їх участю, із них із ухваленням вироку — 4,9 тис. [6,4 тис.] справ, що на 23,2 % менше, або 72,8 % [73,9 %] від кількості усіх розглянутих справ цієї категорії. Закрито провадження у 855 справах, що на 9,6 % більше; залишилися нерозглянутими 1,4 тис. таких справ.

За вчинення злочинів у неповнолітньому віці засуджено 4,9 тис. [5,9 тис.] осіб, що менше на 17,5 % порівняно з 2013 р., проте їх частка від кількості всіх засуджених залишилася на рівні попереднього року — 4,8 % [4,8 %]. У тому числі за вчинення злочинів у віці від 14 до 16 років засуджено 1,4 тис. [1,7 тис.] осіб, що на 18,2 % менше, або 28,4 % [28,7 %] від загальної кількості засуджених неповнолітніх. За вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів засуджено 2,6 тис. [3,3 тис.] підлітків, або 54,1 % [55,6 %]. За вчинення злочинів у групі засуджено 2,3 тис. [3,1 тис.] неповнолітніх осіб; у складі організованої групи чи злочинної організації — 8 [3] підлітків.

У стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння вчинили злочини 533 [868] підлітки. На час вчинення злочину не навчалися і не працювали 1,2 тис. [1,5 тис.] неповнолітніх осіб, що на 24,4 % менше. У неповних сім'ях виховувалися 2,1 тис. [2,5 тис.] засуджених підлітків. На

обліку органів внутрішніх справ перебувало 202 [252] неповнолітні особи, що на 19,8 % менше, ніж у 2013 р. Кількість неповнолітніх, які вчинили злочини за участю дорослих, зменшилася на 31,1 % і становила 999 [1,4 тис.] осіб.

Позбавлення волі на певний строк місцеві загальні суди застосували до 725 [1,2 тис.] неповнолітніх осіб, що на 37,1 % менше; їх частка від загальної кількості засуджених неповнолітніх становила 14,9 % [19,5 %]; громадські роботи суди призначили 282 [355] неповнолітнім особам; штраф накладено на 365 [468] неповнолітніх; арешт застосовано до 34 [38] підлітків; виправні роботи — до 1 [2] неповнолітнього. Виправдано 7 [5] неповнолітніх осіб.

Суди звільнили від відбування покарання з випробуванням 2,7 тис. [3,6 тис.] підлітків, або 55,1 % [61,5 %] від загальної кількості засуджених неповнолітніх. Внаслідок акту амністії звільнено 443 [3] підлітки. Примусові заходи виховного характеру суди застосували до 625 [987] неповнолітніх осіб.

В апеляційному порядку перевірено вироки щодо 855 [1,3 тис.] неповнолітніх осіб, що на 34 % менше. Із них скасовано вироки стосовно 203 [325] підлітків, у тому числі з направленням справи на новий судовий розгляд — щодо 136 осіб; із ухваленням нового вироку — щодо 41 особи. Змінено вироки 267 [315] неповнолітнім особам, що на 15,2 % менше; у тому числі з пом'якшенням призначеного покарання без зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення — стосовно 123 [162] підлітків; із пом'якшенням призначеного покарання зі зміною правової кваліфікації — щодо 12 [23] неповнолітніх осіб.

Зокрема, у 2014 р. за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК) засуджено 224 [358] особи. За невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 КпАП) до адміністративної відповідальності притягнуто 26,1 тис. [34,2 тис.] осіб.

3.7. Розгляд судами справ про злочини, вчинені організованими групами та злочинними організаціями

Кількість кримінальних справ про злочини, вчинені організованими групами та злочинними організаціями, що надійшли на розгляд до місцевих загальних судів, зменшилася порівняно з 2013 р. на 25,1 % і становила 277 [370]. Їх частка від загальної кількості кримінальних справ, що

надійшли у 2014 р. на розгляд до місцевих загальних судів, залишилася на рівні попереднього року — 0,2 % [0,2 %]. У провадженні судів перебувало 642 [927] справи зазначеної категорії, що на 30,7 % менше, ніж у 2013 р. Розглянуто 344 [511] справи про злочини, вчинені організованими групами та злочинними організаціями, з них із ухваленням вироку — 244 [360], що на 32,2 % менше, або 70,9 % [70,5 %] від кількості усіх розглянутих справ цієї категорії. Закрито провадження у 9 [12] справах.

Суди визнали винними у вчиненні злочинів у складі організованих груп та злочинних організацій 643 [понад 1 тис.] особи, або 78,2 % [79,9 %] від загальної кількості засуджених осіб за вчинення злочинів у складі організованих груп та злочинних організацій; виправдали 21 [2] особу (за вироками, що набрали і не набрали законної сили).

За вчинення злочинів у складі організованих груп та злочинних організацій засуджено 492 [587] особи (за вироками, що набрали законної сили), або 0,5 % [0,5 %] від загальної кількості засуджених осіб, із них громадян України — 471 особа. Виправдано 6 осіб. До позбавлення волі на певний строк засуджено 206 [355] осіб; їх частка від кількості всіх осіб, засуджених за вчинення злочинів у складі організованих груп та злочинних організацій, становила 41,9 % [60,5 %]. Штраф (як основне покарання) накладено на 30 осіб; обмеження волі застосовано до 1 особи, арешт — до 1 особи. Суди звільнили від відбування покарання 254 [193] особи, або 51,6 % [32,9 %] від загальної кількості осіб, засуджених за вчинення злочинів у складі організованих груп та злочинних організацій, більшість звільнено з випробуванням — 177 осіб.

В апеляційному порядку у справах про вчинення злочинів у складі організованих груп та злочинних організацій скасовано вироки 102 [287] особам, із них виправдувальних — стосовно 4 осіб; із направленням справи на новий судовий розгляд — щодо 77 осіб; із постановленням нового вироку — 15 особам. Апеляційні загальні суди змінили вироки у справах цієї категорії стосовно 63 [107] осіб.

3.8. Склад і структура засуджених, види покарання

Згідно зі статистичними даними ДСА у 2014 р. за вироками, що набрали законної сили, засуджено 102,2 тис. [123 тис.] осіб, що на 16,9 % менше порівняно з 2013 р. У тому числі

за вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів засуджено 31,2 тис. [40,1 тис.] осіб, що на 22,1 % менше; їх частка серед усіх засуджених за всі види злочинів становила 30,5 % [32,6 %]. За вчинення злочинів невеликої тяжкості засуджено 21,2 тис. [24,6 тис.] осіб, що на 13,8 % менше; їх частка від кількості всіх засуджених за всі види злочинів дещо збільшилася — 20,8 % [20 %].

Найбільше осіб було засуджено судами таких областей: Дніпропетровської — 11,6 тис., або 11,4 % [9,1 %] від загальної кількості засуджених; Харківської — 8,7 тис., або 8,5 % [6,8 %]; Запорізької — 6,5 тис., або 6,4 % [4,2 %]; Одеської — 5,5 тис., або 5,4 % [4,6 %]; Луганської — 4,7 тис., або 4,6 % [6,9 %]; Донецької — 4,4 тис., або 4,3 % [12,5 %]; Львівської — 4,4 тис., або 4,3 % [3,5 %]; Вінницької — 4,4 тис., або 4,3 % [3,6 %]; Полтавської — 4,4 тис., або 4,3 % [3,7 %]; Київської — 4,2 тис., або 4,1 % [3,1 %] та м. Києва — 4,4 тис., або 4,3 % [4,8 %].

Найбільшу як кількість, так і частку в структурі засуджених за всі види злочинів становили особи, засуджені за вчинення злочинів проти власності, — 50,5 тис. [59,4 тис.] осіб, що на 15,1 % менше, ніж у 2013 р., проте їх частка у структурі всіх засуджених дещо збільшилася — 49,4 % [48,3 %]. За вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів засуджено 13,6 тис. [18,1 тис.] осіб, або 13,3 % [14,7 %] від кількості всіх засуджених за всі види злочинів; за вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи — 12,1 тис. [15,3 тис.] осіб, або 11,9 % [12,5 %]; за вчинення злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту — 5,7 тис. [5,9 тис.] осіб, або 5,5 % [4,8 %]; за вчинення злочинів проти громадської безпеки — 3,9 тис. [4,2 тис.] осіб, або 3,8 % [3,4 %]; за вчинення злочинів проти громадського порядку та моральності — 3,1 тис. [4,2 тис.] осіб, або 3,1 % [3,4 %]; за вчинення злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини та громадянина — 3,1 тис. [4,1 тис.] осіб, або 3 % [3,3 %]; за вчинення злочинів проти правосуддя — 2,4 тис. [3,1 тис.] осіб, або 2,4 % [2,5 %]; за вчинення злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян — 1,9 тис. [2 тис.] осіб, або 1,9 % [1,7 %]; за вчинення злочинів у сфері господарської діяльності — 1,6 тис. [майже 2 тис.] осіб, або 1,6 % [1,6 %]; за вчинення злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням

публічних послуг, — 1,5 тис. [2,1 тис.] осіб, або 1,5 % [1,7 %]; за вчинення злочинів проти довілля — 1 тис. [1,2 тис.] осіб, або 1 % [0,9 %]; за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) — 441 [184] особа, або 0,4 % [0,1 %]; за вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи — 337 [474] осіб, або 0,3 % [0,4 %]; за вчинення злочинів у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації — 266 [141] осіб, або 0,3 % [0,1 %]; за вчинення злочинів проти волі, честі та гідності особи — 95 [162] осіб, або 0,1 % [0,1 %]; за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України — 31 [1] особа, або 0,03 %.

У стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння вчинили злочини майже 21 тис. [29,9 тис.] осіб, тобто майже кожний п'ятий засуджений; їх частка від загальної кількості засуджених за всі види злочинів зменшилася — 20,5 % [24,3 %].

Кількість засуджених за вчинення злочинів у складі організованої групи чи злочинної організації також зменшилася на 16,2 % і становила 492 [587] особи, проте частка від загальної кількості засуджених за всі види злочинів залишилася на рівні попереднього року — 0,5 % [0,5 %].

На час вчинення злочину ніде не працювали і не навчалися чи перебували на обліку в державній службі зайнятості 75,9 тис. [91 тис.] осіб, що на 16,6 % менше, проте їх частка від загальної кількості всіх засуджених за всі види злочинів залишилася майже на рівні попереднього року — 74,3 % [74 %]; із них раніше судимі — 23,3 тис. [28,4 тис.] осіб, їх частка в загальній кількості засуджених становила 22,8 % [23,1 %]. На обліку в службі зайнятості перебувало 4,5 тис. [5,7 тис.] осіб, або 4,4 % [4,7 %] від загальної кількості засуджених за всі види злочинів.

Зменшилась як кількість засуджених осіб, що були раніше судимими і мали незняту або непогашену судимість, так і їх частка від загальної кількості засуджених — 27,7 тис. [34,4 тис.] осіб, або 27,1 % [27,9 %]; із них раніше були звільнені умовно-достроково 4,6 тис. [5,8 тис.] осіб.

Кількість засуджених жінок зменшилася на 17,4 % і становила 12,8 тис. [15,5 тис.], проте їх частка від загальної кількості всіх засуджених залишилася на рівні 2013 р. — 12,5 % [12,5 %].

У 2014 р. місцеві загальні суди виправдали (за вироками, що набрали законної сили) 322 [295] особи, із них 59 [119] осіб — у провадженнях у формі приватного обвинувачення

(порушуються на підставі заяви потерпілого); 263 [176] особи — у справах публічного обвинувачення.

Примусові заходи медичного характеру застосовано до 774 [846] неосудних осіб, із них за вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів — до 375 осіб.

Кількість осіб, щодо яких суди закрили провадження у справах, зменшилася на 4,9 % і становила 21,7 тис. [22,8 тис.]. Зокрема, звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку: з примиренням винного з потерпілим — 5,2 тис. [7,6 тис.] осіб, їх частка від кількості всіх осіб, щодо яких провадження закрито, становила 24,1 % [33,5 %]; зі зміною обстановки — 1,1 тис. [1,3 тис.] осіб, або 5,2 % [5,7 %]; із дійовим каяттям — 1,7 тис. [1,3 тис.] осіб, або 7,9 % [5,7 %]; зі смертю — 881 [1,3 тис.] особа, або 4,1 % [5,7 %]; із передачею особи на поруки — 676 [946] осіб, або 3,1 % [4,1 %]; з амністією — 481 [785] особа, або 2,2 % [3,4 %]. У тому числі у справах публічного обвинувачення було закрито провадження стосовно майже 11 тис. [13,7 тис.] осіб, із них у зв'язку з примиренням винного з потерпілим — щодо 1,9 тис. [2,9 тис.] осіб, або 16,9 % [21,1 %]. За відсутності події, складу злочину чи недоведеністю обвинувачення суди закрили провадження у справах публічного обвинувачення стосовно 41 [85] особи.

Штраф як основне покарання суди наклали на 20,1 тис. [24,6 тис.] осіб, що на 18,3 % менше, або 19,7 % [20 %] від загальної кількості засуджених за всі види злочинів. Громадські роботи призначено 10,3 тис. [11,4 тис.] осіб, що на 9,8 % менше, або 10,1 % [9,2 %]; виправні роботи призначено 262 [503] особам, що на 47,9 % менше, або 0,3 % [0,4 %]; обмеження волі застосовано до 1,9 тис. [2,7 тис.] осіб, що на 29,8 % менше, або 1,8 % [2,2 %]; арешт — до 3,3 тис. [4,5 тис.] осіб, що на 28,2 % менше, або 3,2 % [3,7 %].

Кількість осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк, зменшилася на 31,5 % і становила 20,9 тис. [30,5 тис.] осіб; їх частка від загальної кількості засуджених за всі види злочинів також зменшилась — 20,4 % [24,8 %]. У тому числі 63,7 % [64,2 %] становили особи, засуджені до позбавлення волі за вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів.

Так, позбавлення волі на певний строк за тяжкі та особливо тяжкі злочини застосовано до 13,3 тис. [19,6 тис.] осіб, що на 32,1 % менше, ніж у 2013 р. Зокрема, до позбавлення волі засу-

джено за вчинення таких злочинів: умисне вбивство — 842 особи, або 96,6 % від кількості всіх засуджених за цей вид злочину; бандитизм — 2 особи, або 100 %; розбій — 1,1 тис. осіб, або 81,8 %; зґвалтування — 131 особа, або 81,4 %; заподіяння умисних тяжких тілесних ушкоджень — 965 осіб, або 54,7 %; незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів — 1,2 тис. осіб, або 53,7 %; торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини — 15 осіб, або 41,7 %; грабіж — 2,4 тис. осіб, або 44,4 %; катування — 7 осіб, або 41,2 %; вимагання — 50 осіб, або 36,2 %; крадіжка — 8,7 тис. осіб, або 22,4 %; шахрайство — 621 особа, або 18,5 %; незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами — 533 особи, або 15,2 %.

Довічне позбавлення волі застосовано до 24 [53] осіб.

У 2014 р. більш м'яке покарання, ніж це передбачено законом, із врахуванням особи винного і наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину (ст. 69 КК), суди призначили 4,9 тис. [6,8 тис.] особам, що на 27,7 % менше, або 4,8 % [5,5 %] від загальної кількості засуджених осіб.

Суди звільнили від відбування покарання 45,3 тис. [48,6 тис.] засуджених, що на 7 % менше, їх частка від загальної кількості засуджених осіб за всі види злочинів збільшилась — 44,3 % [39,6 %]; із них звільнено з випробуванням 40,3 тис. осіб, або 39,4 % [39 %]. У тому числі від відбування покарання з випробуванням за вчинення тяжких злочинів звільнено 15,8 тис. [18,3 тис.] засуджених, або 39,3 % [38,2 %] від загальної кількості осіб, звільнених із випробуванням, а за особливо тяжкі — 288 [684] осіб, або 0,7 % [1,4 %].

Кількість засуджених осіб, до яких суди як додаткове покарання застосували конфіскацію майна, зменшилася на 35,1 % і становила 2,8 тис. [4,4 тис.]; їх частка від кількості засуджених осіб за статтями КК, санкцією яких передбачено застосування конфіскації майна, становила 42,6 % [47,3 %]; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначено 3,4 тис. осіб, що на 19,6 % менше, або 3,3 % [3,5 %] від кількості засуджених за всі види злочинів осіб.

(Продовження матеріалу буде опубліковано в наступних номерах журналу)